

PLATOON VERZAMELD WERK

Plato

KRITIAS

November 2011

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2011 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 4 - ISBN 90 6030 382 2

Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Copyright: © 2011 Stichting Ars Floreat, Postbus 74082, 1070 BB Amsterdam

Niets uit deze tekst mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische media, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this text may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm, electronic media, or any other means, without written permission from the publisher.

INLEIDING KRITIAS

De Atlantis-mythe die in de *Timaios* begon (als inleiding), wordt nu verder uitgewerkt. Zij vormt vrijwel de gehele dialoog. Hoewel het einde volkomen abrupt is, wordt het vervolg van de geschiedenis van Atlantis door Kritias in de *Timaios* verhaald als de strijd tegen Athene.

KRITIAS

Gesprekspartners: Timaios, Kritias, Sokrates, Hermokrates.

- 106a *Timaios*: Ik zal het betoog dat ik aan het uitwerken was, nu graag even laten rusten, Sokrates, bij wijze van welkome onderbreking. De God die al ooit tot bestaan was gekomen, maar die nu, door ons gesprek van zojuist, opnieuw is geboren, smee ik om
- b van het tot nu toe besprokene te bewaren wat juist is, en hebben we onverhoopt iets verkeerd gezegd, dan moge zijn gerechte straf ons treffen. De rechtvaardige straf heeft natuurlijk tot doel dat wie zich vergist, verbeterd wordt. En om voor de rest van ons verhaal over het ontstaan van goden de juiste woorden te kunnen kiezen, moge Hij ons het allerbeste middel gunnen: inzicht. En na deze bede geven we het woord volgens afspraak aan Kritias.
- c *Kritias*: Dat neem ik graag, Timaios, zij het dan ook met het voorbehoud dat gij bij uw begin ook al maakte, toen ge vroeg om begrip in verband met de omvang van het thema dat ge moest aansnijden . . . om datzelfde begrip vraag ik nu, zo niet om meer, in
- 107a verband met het onderwerp waar ik nu op inga. Ik ben me er best van bewust dat mijn verzoek een wat geforceerde indruk maakt en ik er wat onverwacht mee voor de dag kom, maar ik wilde het toch zeggen. Want wie zou het in zijn hoofd durven halen te beweren dat wat ge gezegd hebt niet goed was? Maar wat nu komt is ingewikkelder en vraagt om nog meer toeschietelijkheid. Want iets aannemelijk maken over goden,
- b Timaios, tegenover mensen, lijkt me veel gemakkelijker dan wanneer men tegen mensen zoals wij iets te berde moet brengen over stervelingen. De toehoorders weten zelf immers niets van goden, ze kunnen dus ook niets zeggen over de juistheid van ons betoog en dat maakt het de spreker over zo'n onderwerp gemakkelijker. Want hoe bij ons de vlag wat betreft de goden erbij hangt, is genoegzaam bekend.
- c Om mijn woorden beter tot u te laten doordringen, moet ge ook hierop letten: op de een of andere manier is wat wij over van alles te beweren hebben toch maar een vergelijking of een voorbeeld. Wanneer we bijvoorbeeld kijken naar schilderijen van goden of van aardse dingen, ziet de beschouwer meteen met hoeveel gemak of moeite de schilder naar zijn inzicht het model heeft weten te treffen. We vinden bijvoorbeeld dat de aarde, de bergen, de rivieren, wouden en het hele uitspansel met alles wat zich erin bevindt en eromheen afspeelt, bevredigend zijn weergegeven, als de afbeelding er alleen in de verte op lijkt. Omdat we er niet zoveel verstand van hebben, leggen we niet
- d op alle slakken zout en spuien geen kritiek op die schilderijen, maar we accepteren in die gevallen een onduidelijke en ontoereikende schets. Maar neemt daarentegen de schilder ons lichaam tot model, dan registreren we met onze altijd werkzame kritische geest ogenblikkelijk wat aan zijn tekening ontbreekt, en wie er niet in slaagt om tot in

- de kleinste details tot volledige gelijkenis te komen, krijgt het flink met ons aan de stok. Met onze redevoeringen gaat het precies zo; laten we wel wezen: bij hemelse en goddelijke zaken vinden we het allemaal wel best, ook al klopt het betoog helemaal niet, maar bij sterfelijke en menselijke kwesties staan we prompt klaar met onze kritiek.
- e Mocht deze improvisatie de zaak niet in alle opzichten recht doen wedervaren, dan dient men daar begrip voor te hebben, want men moet bedenken dat het niet zo gemakkelijk is, maar zelfs heel moeilijk om er iets zinnigs over te zeggen. Dat wilde ik
- 108a nog wel even kwijt en omdat ik dus een extra dosis toeschietelijkheid vraag voor wat ik uiteen ga zetten, heb ik dit gezegd, Sokrates. Als ge het met me eens zijt dat die gunst me ook toekomt, schenk me die dan ook rijkelijk.
- Sokrates:* Waarom zouden we u die niet gunnen, Kritias? Weet u wat, we gunnen het op voorhand en ongevraagd ook onze derde spreker: Hermokrates. Want het is duidelijk dat hij ons hetzelfde gaat vragen als gij, als hij aan de beurt is. Hij kan zich dus om
- b andere dingen druk gaan maken, hoeft niet nog eens zo'n verhaal te houden en krijgt bij deze de verzekering dat ook hij straks op onze welwillendheid kan rekenen. En dan moet gij vooraf ook nog iets weten, Kritias, over de stemming van uw gehoor: de dichter die u vooraf is gegaan, was zo geweldig dat men u met onbeperkte welwillendheid tegemoet zal treden, als ge aan hem kunt tippen.
- Hermokrates:* Welja, Sokrates, behandel mij maar net als Kritias! Hebben mannen
- c zonder moed ooit de erepalm behaald, Kritias? Pak die zaak dus maar eens flink aan, roep Apollon en de Muzen tot getuige en openbaar ons op plechtige wijze de kwaliteiten van uw voormalige stadgenoten.
- Kritias:* Beste Hermokrates, gij zijt het laatst aan de beurt en nu is er nog iemand voor u, dus kunt ge nog een grote mond hebben! Maar wat uw taak eigenlijk inhoudt, zal u
- d spoedig duidelijk worden, wanneer ge ervoor staat. Hoe dan ook, uw aansporing en uw bemoediging moet ik ter harte nemen en laten wij behalve de goden die ge genoemd hebt, ook de andere aanroepen, vooral Mnemosune, omdat ons betoog grotendeels van deze godin afhangt. Want als ik mij het verhaal dat eens door de priesters is verteld en dat Soloon hierheen heeft gebracht, goed herinner en het juist weergeef, dan ben ik er bijna zeker van dat deze kring van toehoorders zal menen dat ik mijn plicht naar behoren heb vervuld. En nu moet ik er meteen toe overgaan en niet langer dralen.
- e Om te beginnen moeten wij ons dan in herinnering brengen dat het meer dan negenduizend jaar geleden is dat volgens de overlevering een oorlog plaatsvond tussen de volkeren die voorbij de Zuilen van Herakles^{a)} woonden en alle volkeren aan deze zijde. Ik zal nu de hele geschiedenis van deze oorlog vertellen.
- Men zegt dat onze stad^{b)} de aanvoerster was van de ene partij en gedurende de gehele oorlog doorgevochten heeft. Aan het hoofd van de andere partij stonden de koningen van het eiland Atlantis dat, zoals wij zeiden, vroeger groter was dan Libye^{c)} en Klein-Azië tezamen. Thans is het ten gevolge van aardbevingen verzonken en vormt het nog
- 109a slechts een ondoordringbare moddermassa en een belemmering voor de schepen die van hieruit naar de open zee willen.
- Aangaande alle Helleense en de vele barbaarse stammen^{d)} die toen bestonden, zal het vervolg van ons verhaal, naarmate het zich ontrolt, onthullen wat er in beide gebieden gebeurde. Maar de feiten over de Atheners uit die tijd en over hun tegenstanders moeten wij van het begin af vertellen. En wel eerst hoe groot ieders strijdmacht was en hoe hun staatkundige beginselen waren. Daarbij zullen wij beginnen met onze eigen staat Athene.

- b Zoals ge weet, hebben de goden eens door het lot de ganse aarde in gebieden onder elkaar verdeeld. Niet door met elkaar te twisten - want het zou onjuist zijn te denken dat de goden niet weten wat elk van hen toekomt, noch dat zij door twist een gebied voor zichzelf trachten te verkrijgen, waarvan zij weten dat het beter bij anderen past.
- c Nadat zij dus door rechtvaardige verloting de gebieden die van nature bij hen hoorden, hadden bevolkt, werden wij, die hun eigen bezit en kudde waren, door hen opgevoed, zoals vee door hun herders. Maar het was niet met geweld, zoals herders hun kudde met stokslagen leiden, dat ze onze lichamen bedwongen, maar zij leidden ons zoals stuurlieders vanaf de achtersteven van het schip, van waaruit een levend wezen het gemakkelijkst naar de hand te zetten is, waarbij zij overredingskracht als roer gebruiken; zo beïnvloedden zij de ziel al naar gelang hun bedoelingen. En zo gaven zij leiding en richting aan alle sterfelijke wezens.
- Andere goden bestuurden andere gebieden die hun ten deel waren gevallen. Maar aangezien Hephaistos en Athena eenzelfde aard hadden - deels omdat zij van dezelfde vader afstamden en deels omdat zij uit liefde voor de waarheid en het ambacht tot
- d dezelfde dingen kwamen - verkregen zij beiden als gemeenschappelijk deel dit land dat zich van nature leent voor het beoefenen van deugd en wijsheid. Als vaste bewoners plaatsten zij er goede mensen, die zij het talent gaven de staat te ordenen. Hun namen zijn bewaard gebleven, maar hun werken zijn in vergetelheid geraakt omdat degenen die dit talent erfden, steeds weer ten onder gingen en er sindsdien zoveel tijd verstreken is. Want, zoals ook al eerder verteld is, het was steeds de ongeletterde bergbevolking die overleefde^e). Zij hadden slechts de namen horen noemen van de heersers van hun
- e land en waren weinig bekend met hun werken. Wel gaven zij hun nakomelingen graag die namen door, maar zij hadden geen weet van de goede werken en wetten van hun voorgelaten, behoudens enkele onduidelijke verhalen. Daar zij zelf en hun kinderen gedurende vele generaties in behoeftige omstandigheden leefden, hun geest daarop gericht was en zij slechts daarover spraken, schonken zij geen aandacht aan dingen van vroeger die eens, lang geleden, waren gebeurd. Telkens wanneer in de dagelijkse behoefte is voorzien en men over vrije tijd beschikt, blijkt een volk belangstelling te krijgen voor verhalen en geschiedenis, en niet eerder.
- Op deze wijze zijn van hen die lang geleden leefden, de namen bewaard gebleven, maar niet hun werken. En als bewijs hiervoor haal ik aan wat Soloon zegt, namelijk dat de priesters de oorlog beschreven die toen woedde, en daarbij de meeste namen
- b vermeldden die in de herinnering leven van voor Theseus' tijd, zoals Kekrops, Erechtheus, Erichthonios en Erusichthon^f), en evenzo de namen van de vrouwen. Aangezien destijds zowel vrouwen als mannen aan de krijgsverrichtingen deelnamen, hadden zij overeenkomstig het gebruik in die tijd een standbeeld opgericht van een godin in volle wapenrusting. Zo waren het karakter en de beeltenis van die godin hun een teken dat alle levende wezens in een gemeenschap, zowel vrouwelijke als
- c mannelijke, van nature de deugd die iedere soort eigen is, geheel tot ontwikkeling kunnen brengen.
- Nu leefden destijds de burgers in die streek in verschillende klassen: zij die zich bezighielden met een handwerk en zij die de landbouw beoefenden, maar ook, gescheiden van de anderen, een klasse van krijgers, die van oudsher door goddelijke mannen gekozen werd. Zij bezaten alles wat nodig was om te leven en zich te oefenen. Niemand had enig persoonlijk bezit en alles wat zij bezaten, beschouwden zij als
- d gemeenschappelijk. Van de andere burgers wensten zij niet meer te ontvangen dan

strikt noodzakelijk was om in leven te blijven. Zij verrichtten alle handelingen en vervulden alle taken die wij gisteren bespraken, toen wij het begrip 'Wachter' naar voren brachten. Wat de priesters aan Soloon vertelden over ons land, is betrouwbaar en waar. De grenzen werden ten eerste bepaald door de Isthmos; in het binnenland reikte de grens tot aan de toppen van de Kithairon en de Parnes. De grens naar het zuiden werd rechts door de Oropia gevormd en links, aan de kant van de zee, door de Asopos. Het land overtrof in die tijd alle andere streken in vruchtbaarheid en daardoor was het in staat een groot leger, dat niet deelnam aan de landbouw, van voedsel te voorzien. Dat zelfs hetgeen nu nog is overgebleven van dat land, kan wedijveren met elk ander gebied in het voortbrengen van veelsoortige en goede oogsten en in de geschiktheid van weidegebied voor allerlei vee, is wel een bewijs van die vruchtbaarheid. Maar in die tijd was het land niet alleen van goede kwaliteit, maar het bracht ook veel grotere oogsten op.

111a De vraag is nu in hoeverre dit verhaal over het land van toen betrouwbaar genoemd kan worden. Het tegenwoordige land ligt ver in zee, apart van de rest van het vasteland, en is lang en uitgestrekt, en het zeebekken daaromheen is juist zeer diep. Nadat er in de loop van negenduizend jaren - want dat is het aantal jaren dat sindsdien is verstreken - talrijke aardbevingen hadden plaatsgevonden, kon de grond die gedurende die periode door deze rampen vanuit de bergen steeds naar beneden kwam, zich niet vastzetten zoals op andere plaatsen, maar gleed voortdurend weg en verdween in de diepte. Wat er nu is overgebleven, is, vergeleken bij hoe het vroeger was, als het geraamte van een ziek lichaam, omdat de vruchtbare en vette aarde overal afgebrokkeld is, zoals dat bij kleine eilanden gebeurt, en alleen het kale skelet van het land overgebleven is. Doch in die tijd was het land nog ongeschonden en het bergland bestond uit vruchtbare heuvels. Op de plaats die men nu de woestijn noemt, waren toen vlakten van vruchtbare aarde en veel bosrijke bergen, waarvan de sporen zelfs nu nog zichtbaar zijn. Er zijn namelijk bergen die nu alleen nog maar voedsel voor bijen leveren, maar waarop nog niet zo lang geleden bomen werden geveld. De balken die hiervan gemaakt werden om de grootste bouwwerken te overkappen, zijn nu nog in goede staat. Bovendien waren er vele hoge vruchtbomen en het land leverde overvloedig voedsel voor de kudden. Ook werd het land verrijkt door het water dat jaarlijks als regen uit de hemel viel en dat niet verloren ging, zoals nu gebeurt doordat het van de kale grond in zee vloeit. Daar er toen veel grond was om het water op te nemen en de klei in staat was het vast te houden en op te slaan, kon het water vanaf de hoger gelegen plaatsen naar beneden in de bekkens vloeien vanwaar het alle plaatsen rijkelijk van bronnen en stromen voorzag. Nu nog getuigen de heiligdommen die bewaard zijn gebleven op de plaatsen waar vroeger bronnen waren, van de waarheid van deze mythe. Zo was dus de natuurlijke gesteldheid van het hele land en het werd ordelijk bebouwd, zoals het ware landbouwers betaamt. Het waren mannen met talent en goede smaak. Bovendien bezaten zij de beste grond en een overvloed aan water, terwijl er een zeer gematigd klimaat heerste.

112a De stad was in die tijd als volgt gebouwd. Allereerst zag de Akropolis er toen anders uit dan nu. Haar huidige toestand is het gevolg van een enkele nacht van uitzonderlijke regenval die haar aardlaag wegspoelde en alleen de kale rots heeft overgelaten. Gelijktijdig met de derde van de rampzalige overstromingen die voorafgingen aan de grote zondvloed ten tijde van Deukalioon, hadden ook aardbevingen plaats. Maar in de dagen van weleer strekte de heuvel van de Akropolis zich uit tot aan de Eridanos en de Ilissos en omvatte de Pnux, terwijl hij aan de tegenovergestelde zijde van de Pnux door

- b de Lucabetos begrensd werd. Hij was geheel met een laag aarde bedekt en op enkele plaatsen na was hij van boven vlak. Buiten zijn gebied, aan de voet van zijn hellingen, woonden de ambachtslieden en de landbouwers die het land bebouwden. Maar de top was voorbehouden aan het geslacht der strijders, die rondom het heiligdom van Athena en Hephaistos woonden. Daaromheen hadden zij een enkele muur gebouwd die hen omsloot als een omheining van een enkele woonstede. Aan de noordzijde lagen hun gemeenschappelijke woonverblijven, de eetzaal die zij 's winters gebruikten en de overige behuizing die nodig was voor henzelf en voor de priesters. Maar deze gebouwen hadden geen gouden of zilveren ornamenten, want daarvan maakten zij nimmer gebruik. Integendeel, het midden houdend tussen armelijk en overdadig, bouwden zij zich doelmatige huizen, waarin zij zelf en hun kinds kinderen oud werden en zij gaven deze steeds in dezelfde staat door aan anderen die hun gelijken waren. Van de zuidelijke berghellingen maakten zij 's zomers gebruik, wanneer zij de omheinde ruimten en gemeenschappelijke oefen- en eetzaal verlieten. Ter hoogte van de huidige Akropolis was een bron, waarvan nu als gevolg van de vernietigende aardbevingen hier en daar nog slechts kleine stroompjes over zijn. Maar aan allen die toen leefden, verschafte zij een rijke stroom water dat zowel 's winters als 's zomers mild van temperatuur was. In deze omstandigheden leefden zij daar als Wachters van hun eigen volk en van de overige Grieken, die hen vrijwillig als leiders aanvaard hadden. En zij letten er goed op dat het aantal mannen en vrouwen die voor de strijd geschikt waren - hetgeen neerkwam op ongeveer twintigduizend -, altijd gelijk bleef.
- e Zo leefden deze mensen en zo bestuurden zij hun land en Hellas overeenkomstig hun aard op rechtvaardige wijze. Overal in Europa en in Klein-Azië sprak men over hun uiterlijke schoonheid en over hun voortreffelijke zeden, zodat zij het meest beroemde volk van hun tijd waren. En als onze herinnering ons nu niet in de steek laat aangaande de dingen die wij als kind hoorden, zullen wij hier nu te midden van u allen als vrienden verhalen door wie zij bestreden werden en hoe die strijd ontstond.
- 113a Voordat ik met het verhaal begin, is er nog een korte uitleg nodig, opdat ge niet verbaasd zult zijn, wanneer er herhaaldelijk sprake is van niet-Grieken met Griekse namen. De reden hiervan zult ge nu vernemen. Toen Soloon van plan was het verhaal voor zijn eigen epos te gebruiken, ontdekte hij bij zijn onderzoek naar de betekenis van de eigennamen, dat Egyptenaren die deze het eerst op schrift stelden, deze namen in hun eigen taal overgezet hadden. Hij op zijn beurt nam de oorspronkelijke betekenis van de namen weer op en schreef die weer in onze eigen taal. De oorspronkelijke geschriften waren in het bezit van mijn grootvader - en ik bewaar ze nu nog steeds - en als kind leerde ik ze alle ijverig uit het hoofd. Wanneer ge nu dezelfde namen hoort die wij Grieken ook gebruiken, wees dan niet verbaasd; ge weet er nu immers de reden van. Het is een lang verhaal, dat ongeveer als volgt begon:
Zoals al hiervoor gezegd is, toen wij spraken over de verloting onder de goden, verdeelden deze de hele aarde in grotere en kleinere stukken en zij keken er zelf op toe dat de mensen heiligdommen voor hen oprichtten en offers brachten. Zo kreeg Poseidoon dan het eiland Atlantis als zijn deel en hij huisvestte er zijn kinderen, die uit een sterfelijke vrouw geboren waren, op een plek van het eiland die er als volgt uitzag: Van de zee tot het midden van het eiland strekte zich over de gehele breedte een vlakke uit die, naar men zegt, de mooiste en meest vruchtbare van alle was. In het midden van het eiland, dichtbij die vlakke, op een afstand van ongeveer vijf stadiën⁸), lag een heuvel. Daar woonde een van de eerste uit aarde geboren mannen. Euenoor was zijn

- d naam en hij woonde er samen met zijn vrouw Leukippe. Zij kregen als enig kind een dochter, Kleito genaamd. Toen dit meisje, op huwbare leeftijd, haar vader en moeder verloor, verenigde Poseidoon zich met haar omdat hij in begeerte voor haar ontstoken was.
- Om de heuvel waarop zij woonde een goede afsluiting te geven, groef hij deze rondom af en legde daaromheen gordels aan, beurtelings van zee en van aarde, sommige wat breder, andere smaller. Twee waren er van aarde, drie van zeewater en alsof er een draaiende beweging was gemaakt vanuit het midden van het eiland, lagen deze gordels aan alle kanten op gelijke afstanden van het centrum, zodat het eiland ontoegankelijk was voor mensen; want in die tijd bestonden er geen schepen en was er geen zeevaart.
- e En Poseidoon richtte zelf het middelste eiland in met het gemak waarmee een god dat immers kan. Hij liet van onder de aarde twee bronnen opwellen, waarvan de ene warm en de andere koud water gaf en ook deed hij allerlei soorten voedsel in overvloed aan de aarde ontspruiten. Hij verwekte vijf paar zonen, tweelingen, en voedde hen op; en nadat hij het gehele eiland Atlantis in tien stukken had verdeeld, gaf hij aan de
- 114a eerstgeborene van de oudste tweeling de moederlijke woning met het omliggende gebied, hetgeen het grootste en beste deel was; hij stelde hem aan als koning over de anderen, die hij als beheerders aanstelde en elk van hen gaf hij de heerschappij over veel mensen en een groot gebied.
- Aan allen gaf hij namen; aan de oudste, die tevens koning was, gaf hij de naam Atlas, waarnaar het hele eiland en ook de zee - de Atlantische zoals wij zeggen - genoemd werd.
- b Zijn tweelingbroer, die na hem geboren was, kreeg het uiterste deel van het eiland bij de Zuilen van Herakles toebedeeld, tegenover het gebied dat nu Gadeira genoemd wordt. Aan hem nu gaf hij de naam die in het Grieks Eumelos luidt en in de inheemse taal Gadeiros, naar wie het land genoemd is. Van het tweede tweelingpaar noemde Poseidoon de oudste Ampheres en de tweede Euaimoon, van het derde paar de eerste Mneseus en de later geborene Autochthoon, van het vierde paar de eerstgeborene
- c Elasiippos en de tweede Mestor; en van het vijfde paar was de naam van de oudste Azaes, die van de tweede Diaprepes.
- Zo woonden zijzelf en ook hun nakomelingen daar vele generaties lang en voerden de heerschappij over vele andere eilanden die in de zee verspreid lagen en ook, zoals wij reeds eerder gezegd hebben, over hen die binnen het gebied woonden dat zich uitstreckte tot aan Egypte en Etrurië.
- d Het geslacht van Atlas nu was talrijk en stond in hoog aanzien; het was altijd de oudste die als koning regeerde en deze gaf het koningschap steeds door aan zijn oudste zoon, zodat zij vele generaties lang de heerschappij behielden. De rijkdom die zij verwierven, was van een omvang als nooit tevoren in enig koningshuis bestond en ook later niet licht meer gevonden zal worden. Zij waren voorzien van alles wat er maar in de stad of de rest van het land nodig was voor hun onderhoud. Want wegens hun overheersende positie hadden zij de beschikking over vele ingevoerde goederen en
- e tevens voorzag het eiland zelf hen van de meeste levensbehoeften. Vooreerst waren er delfstoffen, de harde en zachtere soorten en ook orichalcum, een stof die wij nu alleen van naam kennen, maar die toen meer dan alleen een naam was en die op vele plaatsen van het eiland werd gewonnen. Het was na goud het kostbaarste van de toen bekende metalen. En de bossen op het eiland verstrekten in overvloed het benodigde hout voor timmerlieden, terwijl het eiland ook het nodige voedsel zowel aan de wilde als aan de tamme dieren verschafte. Verder herbergde het eiland zeer grote kudden olifanten; want

- er was niet alleen overvloedig voedsel aanwezig voor alle dieren die zich voeden in moerassen, meren en rivieren en die grazen op de berghellingen of in de laagvlakte,
- 115a maar ook voor dit dier, dat van nature het grootst is en het meeste voedsel verorbert. Daarenboven groeide en bloeide er al wat de aarde ook nu aan welriekende stoffen voortbrengt, afkomstig van wortels, jong groen, bomen, sap van de bast, de bloesems en de vruchten. Voorts waren er de veldvruchten die gekweekt kunnen worden. De droge soorten, die ons tot voedsel dienen en die wij eten vanwege hun voedzaamheid
- b (wij kennen ze onder de naam 'peulvruchten'); dan de vruchten met een harde bolster die dranken, spijzen en oliën leveren; de vruchten uit de boomgaard die moeilijk bewaard kunnen worden en geteeld worden uit liefhebberij en voor het genoegen en die wij als lichte en welkome naspijs voorzetten aan een oververzadigde disgenoot. Dat alles bracht in die tijd dat zonovergoten eiland voort, dat leven schonk aan allen, en dat fraai en wonderlijk mooi was en oneindig in zijn overvloed. Met al die voortbrengselen
- c van de aarde bouwden zij hun tempels en paleizen, de havens en de scheepswerven. De overige delen van het land richtten zij in op de volgende wijze: Allereerst maakten zij bruggen over de gordels van zeewater die rondom de oude hoofdstad lagen, waarover een weg aangelegd werd van en naar het koninklijk paleis. Vanaf het eerste begin bouwden zij het paleis op de plaats waar de godheid en hun voorvaderen woonden en het ging van de een op de ander over. Door het te blijven verfraaien, overtrof de heersende koning steeds zijn voorganger zoveel hij kon, totdat een paleis was geschapen dat door zijn omvang en schoonheid oogverblindend was.
- d Vanaf de zee groeven zij een kanaal, driehonderd voet^h) breed, honderd voet diep en vijftig stadiën lang tot de buitenste landring. Aldus maakten zij een toegang van zee uit daarheen, zodat een haven ontstond, en zij lieten de monding wijd genoeg om met de grootste schepen binnen te kunnen varen. Bovendien doorgroeven zij telkens parallel aan de bruggen de stroken land die de zeegordels scheidde, daarbij ruimte latend voor
- e een trireem^l), om naar de andere stroken te varen en zij voorzagen het kanaal van een overkapping, zodat de doorvaart ondergronds liep, want de oevers van de landstroken lagen voldoende boven zeepil. De grootste landstrook waardoor het kanaal naar de zee gegraven was, was drie stadiën breed en de daaropvolgende landstrook was daaraan gelijk. De breedte van de beide volgende stroken, die van water en die van droog land, was elk twee stadiën. De watergordel die in het midden om het eiland zelf heen liep, was een stadium breed. Het eiland waar het paleis stond, had een doorsnede van vijf stadiën.
- 116a Rondom het geheel en ook rondom de binnenste landstroken, samen met het kanaal en de brug die een breedte had van honderd voet, legden zij stenen muren aan. Verder bouwden zij torens en poorten aan weerszijden van de bruggen bij de uitgang naar de zee. De steen wonnen zij uit groeven die zich zowel in het midden op het eiland bevonden als op de twee andere landstroken; de kleur ervan was wit, zwart en rood. Hiermee spaarden zij tegelijkertijd een ruimte uit voor dubbele scheepsdokken die door
- b de rots zelf overdekt waren. Sommige van de gebouwen trokken zij in een enkele kleur op; voor andere maakten zij een veelkleurig patroon door de verschillende stenen afwisselend te gebruiken, om het geheel een wat speelser aanzien te geven. Zo was de harmonie van de gebouwen een lust voor het oog. De muur die rondom de buitenste gordel liep, bedekten zij met koper door het als een soort pleisterwerk te gebruiken; de muur rondom de binnenste gordel bedekten zij met tin en die rondom de Akropolis zelf met orichalcum, dat schitterde als vuur.

- c Het koninklijk paleis binnen de Akropolis was als volgt gebouwd: In het midden en apart stond een heiligdom op gewijde grond, dat toebehoorde aan Kleito en Poseidoon. Eromheen was een muur van goud opgetrokken, daar lang geleden op die plaats de tien koningsgeslachten verwekt en gebaard werden. Ook werden daar jaarlijks uit het aandeel van elk van de tien geslachten de vruchten van het jaargetijde gebracht die men de stamvaders als wijgeschenk verschuldigd was. De tempel van Poseidoon zelf was zeshonderd voet lang en driehonderd voet breed en de hoogte was daarmee in
- d overeenstemming; hij maakte een enigszins uitheemse indruk. De tempel was aan de buitenkant geheel met zilver bekleed, de kantelen echter met goud. Wat het interieur betreft, de ivoren zoldering toonde een rijke schakering aan goud, zilver en orichalcum. Verder waren alle muren, zuilen en vloeren bedekt met orichalcum. Zij hadden er gouden beelden geplaatst. Een ervan was de God staande op een wagen als menner van zes gevleugelde paarden. Het beeld zelf was zo groot dat het bijna de zoldering raakte. Er waren honderd Nereïden op dolfijnen in een kring omheen geplaatst, want in die tijd
- e meende men dat dat hun aantal was. De tempel bevatte nog andere beelden als wijgeschenk van burgers. Buiten stonden om de tempel heen gouden standbeelden van alle koningen die van de eerste tien afstamden, met hun vrouwen. Verder waren er vele grote wijgeschenken van koningen en van burgers, niet alleen uit de staat zelf, maar ook uit gebieden daarbuiten waarover hun heerschappij zich uitstrekte. Het altaar was hier, wat grootte en uitvoering betreft, geheel op afgestemd en tevens stemde het
- 117a koninklijk paleis overeen met de grootsheid van het rijk en de luister van de tempels. Er waren talrijke en overvloedige bronnen, zowel koude als warme, en elk van deze stromen was wonderwel geschikt voor gebruik door zijn aangename smaak en uitgelezen eigenschappen. Men plaatste er gebouwen omheen en legde beplanting aan van bomen die bij het water groeien, met daaromheen spaarbekkens, sommige in de
- b open lucht, andere overdekt, om 's winters een warm bad te kunnen nemen; er waren afzonderlijke baden voor de koningin, de burgers en de vrouwen, terwijl er weer andere waren voor de paarden en de overige lastdieren, waarbij elk bad ingericht was naar gelang van zijn bestemming.
- Het uitstromende water leidden zij naar het aan Poseidoon gewijde woud, waar vele soorten bomen stonden, opmerkelijk van pracht en hoogte door de rijkdom van de bodem. En via aquaducten langs de bruggen brachten zij water naar de buitenste landstroken. Daar, op elk van de ringvormige eilanden, had men vele tempels voor talrijke andere goden aangelegd en ook tuinen en oefenterreinen voor de mannen en
- c aparte voor de paarden. In het midden van het grootste eiland hadden zij een terrein van een stadium breed bestemd als renbaan. Voor het houden van wedstrijden met paarden gebruikten zij de gehele omtrek van het eiland. Rondom dit alles stonden overal de wachthuizen van het merendeel der lansdragers, terwijl de meer betrouwbaren onder hen de taak hadden de kleinste landring, die ook dicht bij de Akropolis lag, te
- d bewaken. Aan allen die uitmunten in trouw, werden verblijven binnen de Akropolis gegeven in de buurt van de koningen zelf. De scheepswerven lagen vol met triremen en wat daar verder bij hoorde en zij waren voortreffelijk uitgerust.
- Zo was de situatie rond de woonplaats van de koningen. Wanneer men door de drie havens heen naar buiten voer, trof men daaromheen, beginnend bij de zee, een muur aan, overal op een afstand van vijftig stadiën vanaf de grootste landring en de haven.
- e De uiteinden daarvan kwamen samen bij de monding van het kanaal naar zee. Dit hele gebied was dicht bebouwd met huizen; de aanlegplaats en de grootste haven lagen vol

vrachtschepen en kooplieden die uit alle windstreken kwamen. Door hun grote aantal veroorzaakten zij dag en nacht een voortdurend geschreeuw, lawaai en gestamp. Wij hebben nu genoeg herinneringen opgehaald over de stad en de omgeving van die allereerste woonsteden, zoals de overlevering haar beschreven heeft. Nu zal ik proberen te vertellen hoe de natuurlijke gesteldheid en de indeling van de rest van het land waren.

- 118a Allereerst was het hele gebied, naar men zegt, zeer hoog en het rees steil op uit zee, maar om de hele stad heen lag een vlakke die haar omsloot en rondom weer begrensd werd door bergen die tot aan de zee reikten. Dit gebied was vlak en effen en vormde een rechthoek waarvan de lengte drieduizend stadiën was en de breedte, gerekend vanuit zee, tweeduizend. Deze streek van het eiland was naar het zuiden gekeerd en
- b tegen de noordenwind beschermd. De bergen daaromheen werden in die tijd geroemd om hun aantal, grootte en onvergelykelijke schoonheid. Er waren vele welvarende dorpen met hun bewoners en er waren rivieren, meren en velden, die ruim voldoende voedsel boden aan alle tamme en wilde dieren. En voor alle mogelijke toepassingen waren er verschillende houtsoorten in overvloed.
- c Deze vlakke was door haar natuurlijke gesteldheid en de inspanning van vele koningen in de loop der tijden als volgt gevormd: Oorspronkelijk was het gebied vierhoekig, had het bijna overal rechte zijden en waar dat niet het geval was, werd het recht gemaakt door er een gracht omheen te graven. Deze gracht had, volgens het verhaal, een diepte, breedte en lengte die haast ongelooflijk schijnen, in aanmerking genomen dat zij met de hand gegraven was met al het bijkomende zware werk. Wij moeten echter vertellen wat wij gehoord hebben: de gracht was gegraven tot een diepte van een plethrum, een stadium breed, en daar zij om de gehele vlakke heen liep, bedroeg de lengte tienduizend stadiën. Het water dat van de bergen naar beneden stroomde, werd hierin opgevangen en werd erdoor rond de gehele vlakke geleid en bereikte van twee kanten de stad.
- d Vandaar stroomde het water vrijelijk naar de zee. Aan de kant van het binnenland werd de vlakke vanuit de gracht doorsneden door rechte kanalen van ongeveer honderd voet breedte, die op een afstand van honderd stadiën van elkaar lagen en zij kwamen weer
- e uit in de gracht aan de kant van de zee. Door middel van dit waterwegstelsel brachten de bewoners het hout uit de bergen naar de stad beneden en zij vervoerden de seizoenproducten in boten door dwarsverbindingen die zij van het ene kanaal naar het andere en ook naar de stad hadden gegraven. Tweemaal per jaar werd de oogst binnengehaald; 's winters benutte men de regen uit de hemel en 's zomers het water uit de aarde voor bevoeding vanuit de waterwegen.
- Wat de bevolking betreft: het was voorschrift dat ieder district een van de strijdbare mannen als leider moest voortbrengen. Ieder district had een oppervlakte van tien maal
- 119a tien stadiën en het totaal aantal districten bedroeg zestigduizend. Volgens de overlevering was de bevolking zowel in de bergen als in de rest van het land niet te tellen. Iedereen was ingedeeld overeenkomstig zijn streek en dorp en toegewezen aan dat district met zijn aanvoerder. Elke leider was verplicht in geval van oorlog een zesde deel van de uitrusting van een strijdwagen te leveren, zodat er tienduizend strijdwagens waren; bovendien moest hij voor twee paarden met hun berijders zorgen, tevens voor een span paarden zonder strijdwagen, maar met een krijgsman die een klein schild
- b voerde en tijdens de strijd afsteeg, en ook een medestrijder, die de beide paarden mende. Daarbij nog twee hoplieten¹⁾, twee boogschutters, twee slingeraars, drie lichtgewapende stenenwerpers, drie speerwerpers en ten slotte vier zeelieden als

bijdrage voor de bemanning voor twaalfhonderd schepen. Zo was de oorlogsorganisatie van de koningsstad. Die van de andere gebieden waren alle weer verschillend; om die te bespreken zou een lange tijd vergen.

De inrichting van de regering en van de magistratuur was van het begin af aan als volgt geregeld: Elk van de tien koningen had in zijn eigen gebied en stad de macht over de

- c mensen en in de meeste gevallen de wetten, zodat hij kon straffen en doden wie hij wilde. Maar hun onderlinge gezagsverhoudingen en wederzijdse betrekkingen waren geregeld volgens de voorschriften van Poseidoon. Deze waren door de traditie tot hen gekomen en door de eerste koningen neergeschreven op een zuil van orichalcum, die in de tempel van Poseidoon midden op het eiland stond. Hier kwamen zij afwisselend om de vijf en om de zes jaar samen, want zij hechtten evenveel waarde aan even als aan oneven getallen. Dan beraadslaagden zij over staatszaken, onderzochten of iemand de wet had overtreden en spraken recht. Maar voordat zij recht gingen spreken, gaven zij elkaar eerst een bewijs van hun trouw op de volgende wijze:

In het heiligdom van Poseidoon liep een aantal stieren vrij rond en wanneer de koningen daar met hun tien allen waren, baden zij eerst tot de god dat zij een stier mochten vangen die hem als offer welgevallig was. Vervolgens maakten zij jacht op de stieren zonder ijzeren wapens, maar met knuppels en netten en de stier die zij ving, legden zij op de zuil en sneden hem dan de keel af, zodat het bloed van bovenaf over de inscriptie omlaag vloeide. Aan de wetten op de zuil was ook een eed toegevoegd die zware straffen oplegde aan de ongehoorzamen. Wanneer de stier dan volgens hun ritueel gedood was, offerden zij al zijn ledematen in het vuur en tijdens het vullen van een mengvat met wijn goten zij er voor ieder een scheut bloed bij; na de zuil vervolgens 120a aan alle zijden gereinigd te hebben, verbrandden zij de rest van het offerdier.

Vervolgens schepten zij de wijn met gouden drinkschalen uit het mengvat en onder het plengen boven het vuur zwoeren zij recht te zullen spreken volgens de wetten op de zuil en al wie op enigerlei wijze tevoren in overtreding was geweest, te zullen straffen.

Daarna zwoeren zij ook geen van de voorschriften uit vrije wil te zullen overtreden, noch zelf te zullen regeren of een heerser te gehoorzamen anders dan in overeenstemming met de wetten van hun voorvaders. Nadat ieder van hen die eed

- b uitgesproken had, zowel voor zichzelf als voor zijn nakomelingen, dronken zij de schaal leeg en zetten die als wijgeschenk in de tempel van de godheid. Vervolgens wijdden zij zich aan de maaltijd en wat daarna nog noodzakelijk was. Wanneer het donker was geworden en het vuur uitging, huldten zij zich allen in zeer fraaie, azuurblauwe mantels en zaten, nadat zij zelf het offervuur hadden gedoofd, de gehele nacht bij de gloeiende as van de offerdieren. Daar spraken zij recht en werden zij berecht, wanneer iemand van hen de ander beschuldigde van de een of andere c overtreding. Dan deden zij uitspraak en schreven zij, zodra de dageraad aanbrak, het vonnis op een gouden tafel. En deze bestemden zij, samen met hun gewaden, tot wijgeschenk en gedenkteken.

Er waren nog vele andere bijzondere wetten over de voorrechten van de verschillende koningen. De belangrijkste daarvan waren: dat zij nooit elkaars wapenen te vrezen zouden hebben en dat alle steden te hulp zouden komen in het geval dat enige stam onder hen zou proberen het koninklijk gezag in een stad te ondermijnen. Voorts dat zij, evenals hun voorouders, gemeenschappelijk zouden beraadslagen over hun beslissingen met betrekking tot oorlog en andere ondernemingen, waarbij de leiding zou berusten bij het geslacht van Atlas, en dat de koning nooit gemachtigd zou zijn om een van zijn

- d bloedverwanten ter dood te brengen, tenzij met instemming van de meerderheid der tien prinses.
- Van dien aard en omvang was de macht die de godheid destijds aan die gebieden gaf en het was die macht die hij volgens de overlevering tegen het gebied waar wij wonen in
- e het geweer bracht en wel om de volgende reden:
 Gedurende vele generaties, zolang hun goddelijke aard nog voldoende kracht had, onderwierpen zij zich aan de wetten en waren zij in hun hart geneigd zich naar hun goddelijke afkomst te schikken. Want hun hart was in alle opzichten gericht op waarheid en edelmoedigheid, en zij stonden zachtmoedig en wijs tegenover elkaar in de altijd wisselende omstandigheden. Daarom lieten zij zich niet in de war brengen door omstandigheden die zij gering achtten, maar lieten zich alleen leiden door het verlangen naar ware deugd.
- 121a Bovendien hechtten zij weinig waarde aan het bezit van goud en andere goederen. Dat beschouwden zij eerder als een last. Zij werden niet dronken van weelde noch beroofde rijkdom hen van zelfbeheersing, neen, met hun gevoel voor maat zagen zij scherp in, dat al deze goederen vermeerderd worden door liefde onder elkaar die gepaard gaat aan deugd, maar dat het najagen en vereren ervan deze rijkdom juist verloren doet gaan en daarmee ook de deugd doet verdwijnen. Zo kwam het dat zij door deze houding en omdat hun goddelijke natuur hen niet verliet, al hun rijkdom vermeerderden, zoals wij hiervoor beschreven hebben.
- Maar toen het goddelijke deel in hen aan kracht begon in te boeten, doordat zij meer sterfelijke eigenschappen kregen, zich vaker met het sterfelijke inlieten en hun
- b menselijke aard de overhand kreeg, waren zij niet meer in staat hun weelde te dragen en verloren zij hun goddelijkheid. In de ogen van hen die konden zien, werden zij lelijk, want zij hadden de schoonste van hun kostbare eigenschappen verwaarloosd; maar diegenen die, doordat zij vervuld waren van onrechtmatige hebzucht en macht, geen oog hadden voor een waarheidlievend en gelukkig leven, achtten hen juist zeer schoon en zeer gelukkig.
- En toen Zeus, de God der goden, die naar de wet regeert en bij machte is zulke dingen te zien, bemerkte dat dit ingetogen geslacht tot een minderwaardige staat was vervallen, wilde hij hun een straf opleggen, opdat zij zich zouden matigen en tot bezinning komen.
- Hij riep dus alle goden bijeen naar de verblijfplaats die door hen het meest geprezen wordt, in het midden van het hele universum gevestigd is en op alle dingen uitziet die
- c geschapen zijn; en nadat hij hen bijeengeroepen had, sprak hij als volgt:

^a Tegenwoordig geheten de Straat van Gibraltar.

^b Athene.

^c Lybie; Noord Afrika.

^d Dat wil zeggen: niet Grieks.

^e Cf. Timaios 22, 23.

^f De namen van vier mythische koningen van Athene.

^g Een stadion is ongeveer 180 m.

^h Een voet is ongeveer 30 cm.

ⁱ Trireem: schip met drie rijen roeiers boven elkaar.

^j Hopliet: zwaar bewapende infanterist.